

AMERIČANI PODVOJILI NAPADE NA CASSINO

Moskva poroča, da je ruska armada generala Vatutina zadala strahovite udarce Nemcem v ofenzivi, ki se je pričela pred tremi tedni. Rusi ubili 100,000 sovražnikov in razbili ter zaplenili 2520 nemških tankov. Berlin naznanil novo sovjetsko ofenzivo na južni strani Leningrada. Ameriške in francoske čete potiskajo Nemce nazaj na italijanski fronti. Pomorščaki zasedli strateški hrib na Novi Britaniji.

Zavezniki stan v Alžiru. 17. jan.—Ameriška armada na italijanski fronti je danes podvojila svojo ofenzivo ob rečici Rapido in prodrla do točke eno miljo od Cassina, središča, odkoder vodi glavna cesta naravnost v Rim. Istočasno so francoske čete prodrele globoko v bok nemške linije severno od Cassina. Francozi prodirajo desno od Američanov proti naselju San Elia, kjer poskušajo obkoliti Nemce v Cassinu z Američani vred, ki prodirajo od leve.

London. 17. jan.—Ruska armada pod poveljstvom generala Nikolaja F. Vatutina je zadala strahovite udarce nemški sili v ofenzivi, ki se je pričela pred tremi tedni. Okrog 100,000 Nemcev je padlo v bitkah z Rusi in slednji so razbili in zaplenili tudi 2520 nemških tankov in 1174 topov.

Ruske kolone so prodrele 59 milj daleč v notranjost stare Poljske na severu, raztegnili fronto in se približali Rovnu, železniškemu križišču. Prve so oddaljene samo 19 milj od tega križišča.

V severni Rusiji je v akciji druga ruska armada pod poveljstvom generala Ivana C. Bagramjana. Uradni komunikacijski črto in pretrgala železnico, ki vodi iz Novosokolnika do Leningrada, ter zasedla čez 40 naselbin v zadnjih treh dneh.

Nemško poveljstvo v Berlinu je priznalo novo rusko ofenzivo na južni strani Leningrada. Pozorišče ljutih bitk med Nemci in Rusi je ozemlje med Ilmenskim jezerom in Nevelem.

V spodnjem delu Bele Rusije je tretja ruska armada, katere poveljnik je general Konstantin Rokossovski, prodrla 25 milj daleč preko pripetskega močvirja in zasedla več mest in vasi. Prvi oddelki te armade se bližajo Pinsku.

Vest iz Stockholma, Švedska, citira berlinska poročila, da so ruske vojaške enote prekoračile reko Bug v bližini Vinice, 20 milj od železnice Odesa-Varišava, po kateri vlaki dovažajo orožje nemški sili na ozemlju ob krivini Dnjepra. Moskva pravi, da je nemško poveljstvo zaglavo tankov v boj, da ustavi prodiranje ruskih kolon proti Rumuniji. V bitki v enem sektorju te fronte so Rusi ubili čez dva tisoč sovražnikov in razbili 62 nemških tankov.

Zavezniki stan v Alžiru. 17. jan.—Ameriške in francoske čete potiskajo Nemce nazaj na deset milj dolgi fronti v smeri Cassine, kjer se odpira cesta v Rim.

Francoske čete so zasedle Cardito in Vallerontondo po ljuti bitki z Nemci in začeli prodirati proti Sant Eliju, vasi, ki je oddaljena tri milje od Cassina. Prej so zasedle goro Croce, ki se dviga nad reko Rapido. Operacije ameriških in francoskih čet podpirajo bojna letala z bombardiranjem nemških pozicij.

Ameriški bombniki modela Liberator so metali bombe na železniške proge in postaje pri Pratu, 15 milj severozapadno od Florence, Orvietu, Poggibonsi,

Certaldi in Arezzu. Bombe so porušile več železniških naprav.

Kairo, Egipt. 17. jan.—Zavezniki so bombardirali po nemških četah okupirane otoke na Egejskem morju in parnike. Poročilo poveljstva zavezniške letalske sile na Srednjem vzhodu trdi, da so bombe zadele in poškodovale najmanj deset nemških ladij in parnikov.

Bombe so padle na otoke Amorgos, Paros in Anaphi. Zavezniki so izgubili samo tri bombnike v napadih na te otoke.

Zavezniki baza na Novi Gvineji. 17. jan.—Komunikacije iz glavnega stana generala Douglasa MacArthurja pravi, da so ameriški pomorščaki zasedli hrib 660 na Huanskem polotoku Nove Britanije po ljuti bitki z Japonci.

Z okupacijo tega hriba so pomorščaki dobili kontrolo nad ozemljem ob Borgenskem zalivu na severnem obrežju Nove Britanije. Bitke za posest tega hriba so se pričele 30. decembra, ko so pomorščaki zasedli japonsko letališče pri Cape Gloucesterju. Čez tri tisoč japonskih vojakov je padlo v bitkah z ameriški pomorščaki.

Ameriški bombniki so ponovno bombardirali Rabaul, japonsko mornarično in letalsko bazo na zapadnem koncu Nove Britanije. Bombe so porušile več vojaških naprav in znetile ogromne požare. Dve japonski ladji pri Rabaulu so bombe poškodovale. V spopadu v zraku so ameriški letalci sestrelili dvajset japonskih letal. V navalnih bojih v zadnjih dveh tednih so Američani uničili 124 japonskih bojnih letal.

Seja eksekutivnega sveta ADF

Diskuzija o splošni konskripciji

Miami, Fla. 17. jan.—Člani eksekutivnega sveta Ameriške delavske federacije se bodo danes sestali na svoji seji v tem mestu, ki bo trajala deset dni. Pričakuje se, da bo glavni predmet razprave Rooseveltov predlog glede konskripcije vseh moških in žensk za dela v vojnih industrijah in bistvenj civilni službi.

William Green, predsednik ADF, in Philip Murray, predsednik Kongresa industrijskih organizacij, sta že naznanila, da bodo unije obeh delavskih organizacij vodile odločno opozicijo proti konskripciji.

Prošnja rudarske unije United Mine Workers, katere predsednik je John L. Lewis, glede vrnitve v ADF, bo prišla na dnevni red na seji članov eksekutivnega sveta. Prav tako vabilo Kongresa britskih strokovnih unij, naj ADF pošlje svoje reprezentante na mednarodno delavsko zborovanje v London, ki se ga udeležijo tudi predstavniki ruskih unij. Neki član sveta je dejal, da ADF najbrže ne bo pozvala delegatov na to zborovanje, ki ga bodo dominirali Rusi.

De Gaulle konferiral s Churchillom

Tri glavna vprašanja predmet razgovorov

Alžir, Alžerija. 17. jan.—Tu je bilo naznanjeno, da sta se general Charles de Gaulle, načelnik odbora za osvoboditev Francije, in britski premier Winston Churchill sestala zadnje sredo v Marrakeshu, glavnem mestu Maroka, kjer se Churchill zdravi. Tri glavna vprašanja, na našaajo se na nujne francoske interese, so bila predmet diskuzije.

Ta so vključevala popolno zavezniško priznanje oblasti De Gaullova odbora na francoskem ozemlju po osvoboditvi, udeležitve francoske oborožene sile v osvobodilnih operacijah in pošiljanje orožja ter drugih potrebščin podtalnim grupam v Franciji, ki vodijo odpor proti nemški okupacijski sili.

Poučeni krogi pravijo, da ni bil sprejet noben zaključek o teh vprašanjih na konferenci med generalom in premierjem, zaenot pa naglasili, da se razgovori vršili v atmosferi prijateljstva in priščnosti. Mnenje prevladuje, da bodo zavezniški priznali oblast De Gaullova odbora v vseh osvobodjenih francoskih pokrajinah. Edwin S. Wilson, ameriški poslanik pri odboru, bo odpotoval v Washington, kjer se bo posvetoval o vprašanjih s predsednikom Rooseveltom in državnim tajnikom Hullom.

Stimson pred senatnim odsekom

Washington, D. C. 17. jan.—Vojni tajnik Henry Stimson bo jutri nastopil pred senatnim odsekom za vojaške zadeve, ki vodi zaslišanje o Rooseveltovem predlogu glede splošne konskripcije delovne sile. Pozneje bo nastopil pred odsekom mornarični tajnik Frank Knox.

PARTIZANI USTAVILI NEMŠKO OFENZIVO V BOSNI

Zavezniki letala dovažajo orožje Titovi sili
EKSEKUCIJA TALCEV V ZAGREBU

London. 17. jan.—Enote jugoslovanske osvobodilne armade, katere poveljnik je maršal Tito, so ustavile nemško ofenzivo v centralni in zapadni Bosni, prevzele iniciativo v bosanskih hribih, izvršile več protinapadov na nacistične komunikacijske zveze ter pretrgale železniške proge v več krajih, se glasi naznanilo.

Komunikacije iz glavnega stane osvobodilne armade trdi, da je bila nemška kolona vržena nazaj v bitki pri Kresovu, deset milj zapadno od Sarajeva, po partizanski sili, zbrani ob reki Neretvi. Partizani so okupirali Glino, 40 milj južno od Zagreba, hrvaške prestolnice, in začeli prodirati proti Petrinju, 15 milj severovzhodno od Gline, v trikutu ozemlja med Glino, Zagrebom in Ogulinom.

Zavezniki letala dovažajo orožje, strelivo in druge potrebščine partizanom. Dopisniki listov nevtralnih držav v Berlinu citirajo izjave nemškega poveljstva, da Titova sila drži koridor od Jadranskega morja do centralne Bosne odprt zavezniški invazijski armadi.

V Stockholm, Švedska, je prišlo poročilo iz Budimpešte, da je "poglavnik" Pavelić, Hitlerjeva lutka, oklical izjemno stanje v Zagrebu in odredil lov na pristaše partizanov. Veliko število pristašev je bilo aretiranih v zadnjih dveh dneh.

Slovenske in hrvaške partizanske enote so zavojevale v bitkah z Nemci za posest Novega mesta na Dolenjskem. Druge partizanske enote vodijo uspešne operacije proti nemški oboroženi sili v okolici Reke in primorskih obrežnih krajih.

Poročilo iz Curiha, Švica, pravi, da so Nemci obesili 50 hrvaških talcev v Zagrebu in zapretili z eksekucijo 80 drugih zaradi sabotaže na železnicah. Gestapovci so aretirali tudi 60 oseb

Domače vesti

Star pionir preminul

Tooele, Utah.—Pred dnevi je tukaj umrl eden prvih naseljenec v tej naselbini, Jože Sodja, star 85 let in rojen nekje v Beli Krajini. Prišel je semkaj iz Butta, Montana. Zapušča dva sinova in hčer ter sestro Margaret Kocjan iz Puebla, Colo, ki je prišla h pogrebu. Bil je član KSKJ.

Iz Minnesote

Biwabik, Minn.—Dne 9. t. m. je v Pinevillu v bližini Biwabika umrl rojak John S. Paulsich (Palčič?) v starosti 75 let.

Novi grobovi v Clevelandu

Cleveland.—Dne 13. januarja je naglo umrl Frank Bizil, po domače Cesari, star 61 let in doma iz Cernice pri Moravčah na Gorenjskem. V Ameriki je bil 37 let in zapušča ženo in osem odraslih sinov in hčera.—V zavodu za onemogle je umrl Alojzij Zupancič, star 74 let in rojen v Sadini vasi pri Žužemberku na Dolenjskem. Bil je vdovec in zapušča devet odraslih sinov in hčera.—Na posledicah težkega poroda je umrla Josephine Zakrajšek, stara 31 let in rojena v Clevelandu. Zapušča moža, novorojeno hčerko, brata in štiri sestre.—Dalje je po kratki bolezni umrl Anton Struss, star 59 let in doma iz Trebnjega na Dolenjskem. V Ameriki je bil 43 let in zapušča ženo, hčer in vnuka.

Iz New Yorka

New York City.—Dne 13. t. m. je v bolnišnici umrl rojak Avgust Guardia (Gvardijan), star 62 let in rojen v Ljubljani. Zadel ga je kap na možganih in pridružil se je še pljučnica. Zapušča ženo, pet sinov in sestro.

Velika železniška nesreča v Angliji

London. 17. jan.—Petnajst oseb je bilo ubitih in 30 ranjenih, med slednjimi dva ameriška vojaka, pri koliziji dveh vlakov v predmestju Ilfordu. To je bila največja železniška nesreča v Angliji v dveh letih.

V Ljubljani in zagrozili, da bodo vse ustreljene, če ne bodo zasačeni oni, ki so razdejali progo železnice Ljubljana-Zagreb v več krajih.

General Eisenhower v Londonu

Priprave za invazijo zapadne Evrope

London. 17. jan.—Sinoči je bilo naznanjeno, da je ameriški general Dwight D. Eisenhower došel v London, da prevzame poveljstvo zavezniške sile, ki se pripravljajo za invazijo zapadne Evrope. Zdej je bilo razkrito, da je prišel tja iz Washingtona, kjer se je mudil na tajnem obisku in konferenci s predsednikom Rooseveltom ter generalom Marshallom, šefom ameriškega generalnega štaba.

Pričakuje se, da bo zavezniška invazija zapadne Evrope kmalu odredjena. Zadevni načrti so bili sestavljeni na konferencah članov zavezniških generalnih štabov.

Naznanilo o prihodu Eisenhowerja v London je objavil glavni stan poveljstva zavezniške ekspedicijske armade. "Sedaj lahko naznanimo, da je general Eisenhower prevzel dolžnosti, katere so mu poverili šefi skupnih štabov," se glasi naznanilo. "Na svoji poti s Srednjega vzhoda se je Eisenhower ustavil v Washingtonu, kjer je imel važne razgovore z Rooseveltom in Marshallom."

Doznava se, da prihod Eisenhowerja ne bo izpremenil strateških zavezniških načrtov glede invazije zapadne Evrope. V prihodnjih dneh bo general obiskal enote britike in ameriške armade v Angliji.

Potres razdejal argentinsko mesto

Cez 4000 ljudi ubitih in ranjenih

Buenos Aires, Argentina. 17. jan.—Štirje potresni sunki so porušili mesto San Juan, 812 milj stran od glavnega mesta v zapadnem delu dežele. Sodi se, da je bilo od 4000 do 5000 ljudi ubitih in ranjenih.

Argentinska armada je prevzela kontrolo nad potresu prizadeto pokrajino. Poročilo pravi, da je zagrozila z drastičnimi kaznimi onim, ki bi skušali pleniti. Policija zdej lovi veliko število jetnikov, ki so pobegnili iz ječe v hribe po katastrofi.

General Luis C. Perlinger, notranji minister, ki je v San Juanu, je poročal predsedniku Pedru Ramirez, da so reševalni oddelki potegnili čez 500 trupel izrupe izpod razvalin poslopj in da nadalje iščejo. Čez 4500 ljudi je bilo ranjenih v potresu in mnogo jih bo najbrže podleglo poškodbam.

Prebivalci San Juana so apelirali na Ramirez, da posojilo v vsoti 150,000,000 pezov (okrog \$37,500,000) za financiranje rekonstrukcije mesta. Železniški vlaki in avtobusi odvažajo ranjence v bolnišnice v Mendoza, 75 milj od San Juana.

Čilejska vlada je naznanila, da bo poslala več zdravnikov in bolničark v prizadete kraje. Vsa poročila govore o paniki, ki je nastala med prebivalci po prvem potresnem sunku. Poleg San Juana je potres razdejal tudi Trinidad in Concepcion.

Poljski letalec potopil 14 japonskih transportov

Čungking, Kitajska. 17. jan.—Major Witold Urbanowicz, poljski letalec, ki se je pridružil ameriški letalski sili na Kitajskem, je potopil 14 japonskih vojaških transportov v teku bitke za posest Canghai in sestrelil dve japonski letali. On je tudi dovažal živila kitajskim četam v Canghai, ko so Japonci oblegali to mesto v zadnjih dneh novembra preteklega leta.

SOVJETI ZAVRNILI PONUDBO POLJSKE VLADE

Rusija ne bo obnovila diplomatskih odnosov

OBSODBA ZAVARNOSTNE PROPAGANDE

London. 17. jan.—Vlada sovjetske Rusije je danes naznanila, da se sobotna deklaracija poljske ubežne vlade lahko tolmači za zavrnitev Curzonove linije kot podlage za izravnavo spora glede bodoče rusko-poljske meje, zaenot pa je zavrnila ponudbo poljske vlade glede pogajanj in naglasila, da ne bo obnovila diplomatskih odnosov.

Ruska izjava, oddana po moskovski radiopostaji, vsebuje obdolžitev, da skuša poljska vlada zavajati javno mnenje. Dalje pravi, da je poljska vlada odgovorna za prelom diplomatskih odnosov, ker je ponovila obdolžitev nemških invaderjev, da je ruska armada poklala 10,000 do 15,000 poljskih častnikov in vojakov v Katynu.

Kmalu po naznanilu, da so sovjeti zavrnili apel poljske vlade, je radio Moskva poročal, da je bila imenovana posebna komisija, kateri je bila poverjena preiskava obdolžitve, da so Rusi poklali poljske častnike in vojake.

Zadnji teden je Sovjetska unija naznanila, da se konflikt zaradi meje lahko reši, če poljska vlada pristane na začrtanje nove meje po Curzonovi liniji. Ona hoče obdržati zapadno Ukrajino in Belo Rusijo, pokrajino, kjer Poljaki tvorijo manjšino in sta bili del Poljske od 1. 1921 do 1. 1939. Člani poljske vlade so po posvetovanjih z angleškim zunanjim ministrom Edenom podali izjavo, v kateri so naglasili, da ne morejo sprejeti Curzonove linije kot osnove za pogajanja, pripravljeni pa so razpravljati o vseh drugih vprašanjih pod pogojem, da Velika Britanija in Amerika prevzameta vlogo posredovalca. To izjavo so sovjeti zavrnili danes zjutraj.

"Po mnenju sovjetskih krogov so omenjene okolnosti ponovno demonstrirale, da sedanja poljska vlada ne želi vzpostaviti prijateljskih odnosov s Sovjetsko unijo," je dejal govornik na moskovski radiopostaji.

Izum novega letala naznanjen

Detajli konstrukcije so še tajnost

San Diego, Cal. 17. jan.—Tajno bojno letalo revolucionarnega obzisa in modela je razvila Ryan Aeronautical Co. Prvo uradno poročilo o izumu je objavil kompanijski magazin "The Flying Reporter" in s tem potrdil prejnjata poročila o poskusnih poletih.

Poročnik Raymond Deitzer, reprezentant letalskega biroja mornaričnega departamenta, je dejal, "da je novo letalo najbolj vroča stvar na kolesih in krilih in čimprej bo demonstriralo svojo zmogljivost, tem prej bodo homotije na Daljnem vzhodu končane."

Naznanilo ne omenja, ali je letalo bojnič za dolge polete, bombnik srednje ali velike teže ali nove raketen vrste brez propelerjev.

Sunek z vzhoda in zapada.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (sven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in okolice Cook Co. \$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oklepaju na primer (January 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam lost ne ustavi.

Na pragu novih bojev

Pekleni nacifašistični "novi red" se bo zrušil v nekaj mesecih. O zabodah in perverzosti tega monstuma ni več vredno govoriti. Obsojen je v smrt—obsojen je sam za ob rojstvo—in za vezniško orožje zdaj izvršuje eksekucije. Edino zanimanje, ki ga fašizem in nacizem še vzbujata pri resnih ljudeh, je, da čim prej pogineta. Njuna resna nevarnost je minila in grožnje umirajočih niso večne.

Kaj nadomesti nacifašistični "novi red" v Nemčiji, Italiji in drugih evropskih deželah, ki so zadnja leta časno podlele temu monstumu, nam je danes še uganka. Nekaj novega bo moralo priti, kajti stari red, ki je bil pred vojno, je tako razkopen in razmetan na celini Evrope, da se vzpostavitev starega življenja zdi slehernemu treznemu opazovalcu položaja absolutno nemogoča. Nekaj novega bo treba zgraditi na razvalinah nacifašističnega "novega reda," nekaj novega v politiki, gospodarstvu in socialnih odnosih, a vse kaže, da to "novo" bo moralo rasti polagoma, ali po domače rečeno v obrokih. Čez noč ne zraste nobena stvar—razen sanj.

Na Angleškem se nekaj svita. To je do danes edina dežela v Evropi, v kateri se delajo načrte za bližnjo bodočnost. Načrti so kajpada sporni. Stari toriji in drugi nazadnjaki iz dobe "apizarstva" vlečejo nazaj, delavski sloj in razne liberalne struje se pa odločno pripravljajo na ekonomske in socialne reforme. Vse kaže, da odločilna točka bo nekje na sredi—kompromis, brez katerega ni mogoče pravo demokratično življenje. Bodoči socialni red v Angliji ne bo več stari privatni kapitalizem, niti ne bo državni kolektivizem v celoti; vse kaže, da bo pol in pol, zmes obojega. Če se na kontinentu Evrope po vojni dobro razmahne kooperativna ekonomija, bo to brez dvoma precej učinkovalo tudi na gospodarstvo v Angliji.

Nekaj podobnega, kakor na Angleškem, pride tudi v Ameriki, posebno še, če se Amerika in Anglija tesno navežeta na ekonomsko kooperacijo, kar bo absolutno potrebno za rekonstrukcijo ostalih dežel po vojni.

Pri nas tudi delajo načrte za bližnjo bodočnost—in čim več je teh načrtov, bolj so sporni, in konfliktu med seboj. Ameriški privatni kapitalisti še bolj kot angleški računajo s povratkom predvojnih razmer in nočejo nič slišati o kakšnih ekonomskih in socialnih reformah. Vse kapitalistične želje pa ne bodo nič pomagale, preobrat pride—nove razmere pridejo tudi v Združenih državah.

Kakšna bo forma novih razmer v Ameriki recimo v prihodnjih petih letih? Z gotovostjo se lahko reče, da nobena znana forma v celoti, bo pa vsake forme nekaj. Privatni kapital bo še nadalje kontroliran po federalni vidli neglede na to, kdo bo v Beli hiši in kongresu. "Free enterprise," kakršnega smo poznali pred veliko depresijo, se ne povrne nikdar več.

Z gotovostjo se lahko pričakuje, da se kooperativno gibanje močno razširi in poglubi, zlasti v živezni trgovini in farmerskih potrebinah. Napredek zadruharstva bo najbolj efektiven na severozapadu, zapadu in jugozapadu, najhujši konflikt med združeno in privatno ekonomijo pa bo na vzhodu in srednjem zapadu, kjer je glavna trdnjava ameriškega kapitalizma. Lahko se tudi zgodi, da kooperativne prehitte kapitaliste v južnih državah.

Kaj bo z državnim kolektivizmom? Ali se kdaj uresniči načrt socialistov za federalno last in obratovanje industrij?—Socialistična stranka oziroma kombinacija strank z imenom Labor party ali s kakršnim koli imenom in z enotnim kolektivističnim programom bo nedvomno na delu za socializacijo. Uspevanje tega gibanja bo odvisno prav toliko od uspehov podobnega gibanja v inozemstvu kolikor od politične dozorelosti in socialne odgovornosti ameriških delavcev. V preteklosti je zadnjega najbolj manjkalo, zato je bilo socialistično gibanje v Ameriki vedno skromno in neznatno.

Na drugi strani nas uče izkušnje zadnjih let, da javna (državna) socializacija ali kolektivizacija prinese večje zlo za delavca in mallega človeka sploh, kakor je privatna ekonomija, če se vrši od zgornjaj na ekzakto diktature, ne pa svobodno (demokratično) od spodaj. Videli smo v Rusiji, da so tam socializirali—ljudi, ker kapitala ni bilo oziroma ga je bilo jako malo, nakar so ljudje, delavci in kmetje, postali stroj za ustvarjanje državnega kapitala v interesu birokracije. V Nemčiji smo tudi videli socializiranje ljudi, delavcev in lastnikov kapitala, v interesu politično-vojaške diktature. V prvem in drugem primeru je bila kolektivizacija, dasi različna na zunaj.

Za Ameriko so bile izkušnje v Evropi dobra šola, katera uči—kako se ne sme socializirati, ako hočemo delavca dvigniti, da bo svobodno človek z vsemi človeškimi pravicami. Diktatura vrže delavca stoletja nazaj, da postane kombinacija nekdanjega tlačana in sužnja.

Prihodna doba, ki se je začela s prvo svetovno vojno, bo morda trajala sto let. V tem času bo na dnevnem redu cela vrsta ekonomskih in socialnih eksperimentov z bolečim procesom in nešteti človeškimi žrtvami. Noben prvotnih eksperimentov se ne bo obdržal, temveč bo le podlaga za nove poskuse. Z napredovanjem demokracije in popularne izobrazbe bo toliko več tekmovanja med socialnimi inženirji in iz tega se bodo z leti izcimile boljše in boljše oblike novega socialnega reda.

Brez bojev ni življenja! Ampak boj se tudi razvija. Od prvotnih surovih in destruktivnih oblik prehaja bolj in bolj na polje razuma in znanosti.

Boj v znamenju razuma, tolerance in kooperacije izobrazuje, plemenjuje in dviga človeka. Boj v znamenju surove sile peha človeka nazaj v barbarsko dobo brutalnosti, propalosti in bestialnosti.—I. M.

Glasovi iz naselbin

Obnavlja naročnino

East Helena, Mont.—Ker mi bo kmalu potekla Prosveta, jo obnavljam in hočem zraven še malo napisati, tako da urednik ne bo dopil praznega pisma v roke. Zdi se mi pa, da mora on imeti šestero ocal, kadar dobi moje pisanje v roke, če hoče kaj dobiti iz moje "šrifte".

Bil sem dober učenec in hodil tri leta v šolo, toda druga se nisem naučil kot abecede. Krivda je bila na učiteljevi strani, ker je delil preveč leskovih žegn. Ampak gre vseeno, samo bolj počasi. Ako bi hotel, bi lahko napisal veliko knjigo iz moje ga življenja, več žalostnega kot veselega. Ampak naj to zado- stuje.

Tudi tukaj imamo bolezen "flu" in več ljudi je bolnih. Vendar pa ta bolezen zdaj ni tako huda kot je bila pred več leti in smrtnih slučajev do zdaj še ni bilo.

Me prav veseli, da je ta vojska malo polegla v Prosveti. Želim, da popolnoma preneha in potem bo Prosveta zopet vredna svoje ga imena. To ni zame in kakor razvidim, je večina proti. Mnogo je napisanega, s čimer se ne ne strinjamo, ali kaj hočemo; vsaki zase boga molim. Resnica je to, kdor molči, devetim odvet- nikom odgovori.

Naša naloga je, da pomagamo Stricu Samu kolikor moremo. Amerika je mati nas vseh, zato ji moramo tudi mi z odprto roko pomagati. S tem bomo po- magali tudi našim bratom in se- stram v stari domovini.

Dragi čitatelji! V deželi, iz katere smo mi prišli, so lačni in brez obleke, ker tam ni figovega drevesa, da bi pokrili nagoto, kot sta si jo baje Adam in Eva po zadržili biblije. Od kod ho- čejo dobiti tam, kjer ni nič? Znano mi je, da jih je tudi med nami Slovenci mnogo, ki se pi- šejo—Nedamnič. Mislim, da tak človek nima slovenske krvi. Jaz sem najbolj zadovoljen takrat, ko jem in pijem, da je in pi- je tudi, kdor je poleg mene. Ka- dar bomo pozabili dihati, ne bo- mo nič s seboj vzeli. Če sem jaz sit, naj bo tudi drugi. Tako je moja pamet in mi je ves svet ne izbiže iz glave.

Tony Mihelič, 143.

Na obliki pri sinovih—II

Euclid, O.—Zadnjič sem za- ključila z našim obiskom v mor- nariški bolnišnici, zdaj bom pa podala nekaj osebnih vtisov.

Penascola je malo mesto, ki stoji na obrežju Mehškega zal- iva kakih 40 milj od države Ala- bame. V osrčju mesta je lep razgled—lepi, veliki hoteli in tr- govine. Tukaj v Clevelandu ni- mamo tako lepih cest. Tam je cesta na vsaki strani, v sredini pa trava in palme in grmičevje s cvetjem. Hrupa ni, ker nima- jo pouličnih, marveč vozijo sa- mo busi. Mestece se večinoma vzdržuje od vojakov, ker druge- ga ne vidiš. Večinoma so tam mornarji in marinarice in prav- mamo armadnega moštva. Po- sebnost lepa slika se ti nudi ob

večerih, ko so mornarji prosti in so jih polne ulice. Tiste bele ka- pice se vidijo kot bi golobje le- tali sem in tja. Parkrat smo šli tudi k pomolu k morju. Oj, ka- ko lep razgled je, posebno kadar je nebo vedro in sije sonce. Kar ločiti se nismo mogli od tam. Toda kaj vsa ta lepota pomaga nam revežem, ker nam ni dano, da bi mogli dolgo uživati to le- poto. Treba se je vrniti nazaj na delo, v zaduhle tovarne, ali kjer že imas zaslužek.

Ker sem do tukaj opisavala le lepoto, naj povem, da je tam tu- di dosti revnih ljudi, kakor po- vsod. Videla sem jih sedeti po verandah brez dela, okrog hiše pa vse razmetano—tam stare prepele deske, tukaj spet škate- le in druga ropotija. Garaž ni- majo, hiše pa menda že tudi ni- so bile barvane, odkar so bile nove. Kleti nimajo pod nobeno hišo, za kar že morajo imeti vzrok. V Pensacoli se mi je do- padlo največ to, ker je bilo lepo, toplo. Ali kaj pomaga, treba se je bilo zopet odpraviti na pot proti Ohio.

Prišel je petek, 10. dec. Ob 5. popoldne smo bili že zopet na postaji in čakali, da nas vlak pe- lje nazaj. Pred našim odhodom je prišel sin. Še nekaj minut smo skupaj prebili v upanju, da se vidimo spomladi. Seveda je ločitev težka, ali pomoči ni. Da bi nam letošnje leto le prineslo tako težko pričakovano zmago.

Vlak je dal znamenje za od- hod. Par ur je bilo še svetlo in sem lahko opazovala okolico. Videla nisem drugega kot prav- rečne koče in kakšno kravo zu- naj. Ne vem, od česa se ljudje živijo, ker zemlja je videti slaba, samo rdeč pesek. To je okoli obrežja, kolikor moreš videti iz vlaka. Potem nas je zajela noč in zopet nismo videli nič do Memphisa.

Tja smo prišli ob 6:55 zjutraj. Takoj nas objame mrzla sapa, ko smo stopili iz vlaka. Neka "Wave" pravi, da bi šla nazaj v Florido, kjer je bolj gorke. Tudi jaz bi ne rekla nič proti. Ali treba je bilo iti proti domu. Par minut imamo časa, potem pa zasedemo drugi vlak, ki nas odpelje do St. Louisa.

Od Memphisa do St. Louisa smo se vozili podnevi, tako da sem lahko opazovala okolico. Vozili smo se največ ob reki Mississippi. Hiše tam okoli sto- je na visokih kolih ali stebrih—menda radi povodnje. Peljemo se naprej in vidimo lepo obdel- ano polja, vse ravno, kakor daleč ti nesejo oči. Polja so bila pose- jana s koruzo in bombažem, ki je bil tedaj seveda že obran. Po polju se je pasla goveja živina in svinje.

Seveda sem zopet lahko opa- zovala na eni strani revščino, na drugi pa bogastvo. Menda je do- li na jugu še vedno tako kot je bilo pred civilno vojno; samo toliko je razlike, da črncev več ne prodajajo kot so jih prej. Sem pa tam, na milje dalje, vidim kako lepo hišo, na nji pa napis plantažnika. Do svojega posestva ima speljano tudi pro-

go za prevoz bombaža. Precej vstran od gospodarjeve hiše pa stoji pet do deset koč, podobnih drvarnicam—slabše kakor ko- kojnjaki. V teh žive črnci, plan- tažnikovi tlačani ali bolje—su- žnji.

Vozili smo se že ves dan in ni- smo videli drugega kakor samo ravnino. Popoldne; kakih 200 milj od St. Louisa, pa je postajal svet že bolj valovit in hribovit in tudi naselbine so bile lepe. Zamorec nisem videla več; le nekaj prav rdečeličnih kmetijskih otrok je prišlo s starji k vlaku in so se peljali do bližnjega me- sta. Vlak od tam je vozil ves čas tesno ob reki Mississippi, na drugi strani pa tako visoke pe- čine, da skoraj nisem videla do vrha. Ponekod je moral vlak voziti prav počasi.

Ob 5:30 popoldne smo prišli v St. Louis. Se isti večer bi šli la- dno naprej proti domu, ali bili smo izmučeni od dolge vožnje in smo se dogovorili, da ostanemo čez noč v St. Louisu. V hotelu dobimo sobo in gremo k počitku.

Ko se zjutraj prebudimo, sem mislila, da je tura osem, ali na- može začudenje je bilo že skoraj 10. Nato se opravimo in gremo h kosilu, popoldne pa še malo po mestu. Dosti mi ni bilo do- hoje, ker je bilo premrzlo.

Okrog šestih zvečer zopet na vlak. Prostora dosti, voz lep in snažen. Bolj kot smo se oddalje- vali od St. Louisa, bolj je postajalo mrzlo. Ko pridemo v Cleve- land, je bilo precej snega in ce- ste ledene.

Po eni uri vožnje s poulično smo bili zopet doma. Ko stopi- mo v hišo, sem se počutila bolna začela sem kašljati. Grem v po- steljo v upanju, da bo vse dobro do drugega dne, ali motila sem sed. "Flu" me je priklenila na posteljo za teden dni, medtem sem pa ugibala, ali sem jo pri- nesla s potovanja, ali me je ča- kala doma. Naj bo že tako ali tako, sedaj sem že bolja, ali tr- na še ne. Za tovarno še nisem, ker tam hočejo zdrave ljudi.

No, sedaj sem vas že precej kratkočasil, ali dolgočasil s tem mojim dopisom. Mislim, da bo zopet dovolj za eno leto.

Mary Dodic.

Razburjeni duhovi

Hermine, Pa.—Pazno čitam Prosveto in še posebno uradno številko, v kateri je toliko vika in krika, da je le čudno, zakaj vse to. Ravno zato, ker hočejo nekateri vse vedeti in druge učiti s svojo modrostjo. Ali tega ne pomislijo, da ni noben človek po- poln. In tako niso tudi oni, ki predbacivajo nekaj našemu uredniku Molku, ki dela marljivo že dolga leta pri jednoti in je napisal že nešteto dobrih stvari za dobrobit delovnega naroda.

Ali kaj hočemo, ker je še zmi- raj megleno ozadje. In tako lju- dje radi mečejo človeku polena pod noge in čim prej ga spodb- jejo, lepše se jim vidi. Potem pa pravijo: "Ali" smo ga... S ta- kim početjem sami sebe bijemo po glavi.

Jaz ne vidim nič napakega v njegovi koloni. On piše zmajraj nekako tako, da ne ve, kako bo vse izpadlo v tej vojni. Ne drži z eno, ne z drugo stranko, kar je popolnoma pravilno. Torej kaj hočete drugega od tega člo- veka?

Saj se še spominjamo, kako so se nekateri navduševali za Mi- hajloviča takoj v začetku. Da- nes so pa vsi tisti že poskakali čez plot in se navdušujejo za Ti- ta in partizane. Bog jim grehe odpusti—vsem onim, ki v resni- ci ne vedo, kaj delajo.

Lahko se še spominjate, da sem pred kakim pol letom pi- sal, da ni verjetno, da bi mogel en človek vse to storiti in tako voditi svojo armado, če ne bi imel nekega ozadja. In tako je bilo. Kot vidimo, se je tisto Mi- hajlovičevo ozadje že vse razka- dilo v neko praznoto in njevo- vemu vodstvu nihče več ne ve- rjame. V resnici je moralo biti pasje vrste od konca do kraja.

In tako smo si zdaj mi v Pro- sveti napovedali vojno radi teh puhlih sebičnosti. Le zakaj ne bi malo počakali s takim poče- tjem. Vreme se danes boljša, jutri pa slabša. Torej kaj hoče- te od človeka, da vam bo servi- ral boljše kot je v resnici. Tega ne more, čeprav bi hotel.

Že celih 20 let se nekateri pre- pirajo po listih radi Rusije, če imajo le količkaj prilike. Kot da bi bila Rusija vse, vse drugo pa nič. Bolj jo zagovarjajo kot svo-

jo lastno mater, ki jim je dala življenje. Jaz ne rečem, da Ru- sija nima pomena, ali zapomni- si je treba, da bi se proti naci- jem ne mogla tako uspešno bo- riti, če bi ji ne pomagala Ame- rika, če bi ti in jaz ameriški tr- pin ne garala za žive in mrtve.

Izgleda prav tako kot je ne- kdaj zapisal v Prosveti: "Molimo še za tiste, ki jih ni tukaj, ne- tam." In mi večinoma delamo tako in se ponasamo, kaj dobre- ga smo že storili za ta svet. Res je, da smo si naše žile že pošte- no nategnili, ali še nismo svo- bodni kot bi morali biti. Svet je okrogel in se vrtil vseprek, na- prej in nazaj v stare tradicije. To se pravi, da je večkrat slabo kot dobro.

Tako je, dragi moji. Vsakdo je lahko svoj prerok, ali vsako prerokovanje se ne more ures- ničiti, pa magari čeprav znamo delati čudeže na račun svoje in- telligence. Še najboljše so tri božje čednosti—vera, upanje in ljubezen do svojega bližnjega sosedu in proletarijata.

Frank Fink, 200.

Nekaj iz New Yorka

New York, N. Y.—To bo moj prvi dopis v tem letu. Slišala sem jih že več, ki so rekli, da bi kaj napisali v Prosveto, toda ne gredo nikamor in ne vedo nič. To je resnica. Če človek ne gre nikamor, je vse bolj prazno. Tu- jaz nisem šla nikamor v Corn- wallu, Pa., in tako nisem imela kaj pisati.

Nekdaj sem šla tam pogledati mrtvo članico v Gustown s pri- jateljico Mary Vizar. Osebo je nisem poznala, toda ker je bila članica jednote, sem napravila svojo dolžnost. V Gustownu sem se seznanila z več člani SN- PJ, tudi z nekaterimi iz Readinga, Pa. Tam sem skočila k Lu- cy Glavan in malo prebrala Pro- sveto, kajti mojo Prosveto doli- va moja hči v New Yorku.

Pred par dnevi sem prišla v New York k mojim otrokom in- tukaj sem našla veliko kopico Prosvete, ki jih je spravila hči, da jih preberem. Našla sem tu- di veliko božičnih voščil iz več naselbin od prijateljev, ker niso imeli mojega naslova v Corn- wallu, Pa.

Zadnji nedeljo, 9. jan., sem se udeležila koncerta združenih društev v New Yorku. Nekaj sem zamudila, ker sem bila po- zna. Priredba se je vršila v Slo- venskem domu na Irwin ave. Spet smo se zabavali in sloven- skega petja, valčkov in polk ni manjkalo. Mr. in mrs. Svet sta stara znanca mojega pokojnega moža Jovea Tursiča in sem kar pri njih mizi ostala. Mrs. Svet je bila srečna in je dobila veliko salamo, mrs. Padar pa šunko. Program je vodil mr. Puc, kakor ga zmiraj.

Spregovorila sem par besed tudi z Anno Krasno, s katero sva se skupaj vozili domov iz Brooklyna. Pokazala mi je pro- gramno knjigo, v kateri je več slik. Videla sem tudi sliko pevk zbora Domovine in njih učitelj- ce Pauline Subelj. Videla sem tudi sliko slovenske šole—otroci se uče v Slovenskem domu.

Za prihodnjo nedeljo popold- ne sem pa povabljen na sejo in domačo zabavo pevkega zbo- ra. Isti čas ima sejo tudi dru- štvo SNPJ v spodnjih prostorih. Rada bi bila na obeh, toda mi ni mogoče.

Dne 12. februarja pa bo vese- lica društva All Americans 580 SNPJ v Anževni dvorani v Brooklynu. Podatke bomo vi- deli v Prosveti od naše tajnice Jennie Padar.

Mary Tursich, 580.

Čudna Justica

Iron Mountain, Mich.—Ko čit- am Utopise, sem opazil tudi do- pis Cirila Medveda iz St. Loui- sa, v katerem piše o žalostnem položaju rojaka Jovea Bowersa, ki je bil v Illinoisu obsojen v dosmrtno ječo radi neke malen- kosti in se nahaja za zidovjem že 15 let. O tem nesrečnem ro- jaku sem že prej čital.

Za tako malenkost kot jo je on storil, so tukaj prestrogi za- koni. Ako je z mlado Francozi- njo pil iz čaše ljubezni, to ni bil velik greh. Dobro vemo; da ona še danes svobodno pije sladko ljubezen. Zakaj bi tudi on ne bil svoboden?

Svetujem rojaku Medvedu, naj piše prošnjo in jo pošlje glavnemu uradu, glavni urad bi bila Rusija vse, vse drugo pa nič. Bolj jo zagovarjajo kot svo-

njih časih nabralo toliko denar- ja, da bi zadostovalo, da bi do- bili nesrečnega rojaka Bowersa na svobodo. To je, če je danes v Ameriki še kak odvetnik, ki se briga za svoje delo, ne samo za dolarje. Torej bratje in se- stre, pomagamo temu rojaku, če pride prošnja na naša dru- stva.

Cital sem tudi "Izkušnje sta- rega naseljenca", koliko let je bil on po nedolžnem v zaporu. Če bi on ne bil nedolžen, bi bil gotovo obsojen. Tako si je misli- liti okrajni odvetnik, češ, če jaz ne dobim Rožice, je tudi ti "Po- lak", ne boš dobi!

V tej deželi so za tujezemo zelo stroge kazni, za Amerikane pa ne. Spominjam se še slučaja, ki se je zgodil pred 35 leti na Thomasu, W. Va. Neki Ameri- čan je napadel mlado dekle, ki je prišla iz starega kraja—se ve- ne spominjam, ali je bila Slo- vaka ali Litvinka. Ni bilo no- bene sodbe, smeha pa dosti in on je bil prost.

Pred nekaj leti je bil tudi tu- kaj slučaj, ki je vrgel čudno luč na ameriško justico. Dva sta se sprla radi—"moonshinra". Eden je bil Hrvat, drugi Američan. Sprla sta se pri Hrvatu, ki je bil močnejši in je Američana vrgel iz hiše. Američan je šel domov po puško, se vrnil in ustrelil Hr- vata, ki je bil na mestu mrtev. Potem pa je zločinec zbežal v državo Washington in se čez tri mesece javil policiji. Bil je pri- peljan nazaj in ljudje so govori- li, da bo dobil dosmrtno ječo. Zgodilo se je pa drugače.

Njegov odvetnik je bil Irec, kakor tudi državni tožilec. Oba sta bila dobra odvetnika. Pri- dan sta se kregala, da sem mi- silil, da se bosta stegla. Sodnik ju je večkrat ustavil, češ, da je to preveč za sodnijo. Sodna dvo- rana je bila polna in vsakdo je bil radoveden, kaj bo. Tudi sam sem pazil, kaj bo. Ko gresta od- vetnika h kosilu, se lepo pogo- varjata. Takoj sem si mislil, da se nekaj kuha in da iz tega kri- čanja ne bo dosti sodbe. Krega- la sta se še dva dni.

Ko se drugi dan ob petih po- poldne vrne porota od svojega posvetovanja, je vse utihnila, kaj bo. Načelnik porote naznanil pravorečje—nektriv, češ, da je svo- jega nasprotnika ustrelil v samo- branu.

Ker je bil moj sosed eden iz- med porotnikov, kakor tudi moj boss, ga vprašam, kako more to biti, da so ga oprostili. On pa mi odgovori: "Polak" je mrtev, Američanec je pa še mlad in naj- bo na prostem... Drugače ni bilo mogoče napraviti." Vpra- šam ga, kaj bi bilo, če bi "Polak" ustrelil Američanca. "Well, that would be different," mi odgo- vori.

Tisti odvetnik, ki je tega mo- rila obvaroval pred kaznijo, je potem zaslovel in je danes lahko že okrajni sodnik.

John Urbič, 438.

Is pisem naših vojakov

Waukegan, Ill.—Prebrala sem več pisem, ki jih je poslal doma- čin Pvt. Fred Zalaznik, katerega starši, mr. in mrs. Joe Zalaznik, prebivajo na 1204 Lincoln St., North Chicago. Dolgo časa ni prejel nobene pošte od nikoder, slednjič ga je pa pošta vendar- le dosegla in je prejel več pisem natankrat. Dne 29. sept. piše, da se je sestel z Jovom Habjanom, kar ga je silno razveselilo, to- nista dolgo ostala skupaj. Dne 2. nov. piše, da se je sestel z ve- fanti iz države Illinois, ki so mu povedali, da je eden naših gene- ralov iz Waukegan; oni so se vedeli, ker so se sami borili pri njegovim vodstvu. Dne 10. ok- pa je med drugim pisal takole: "Kakor vojna zdaj poteka pravijo, da bomo za božič že do- ma. Katero leto se bo to zgo- dilo, ne povedo, vendar se pa vs- neprestano obrača na boljše. Kar se mene tiče, je vse dobro. Danes zjutraj sem šel k mami in nekim poljskim tovaršem iz Pennsilvanije; oba sva šla k ob- hajlu. Ko smo pojedli "chow" popoldne, si je dal ta fant iz Pennsilvanije obriti glavo na- čisto z britvijo; neki drugi fant iz Indiane je dal napraviti isto. Vsi bi se smejali, ko bi ju videli. Pošiljam Vam pet frankov fran- coskega denarja za spomin. De- narja nam ne primanjkuje. Dva- meseca nisem prejel nobenega pisma od nikoder. Tukaj je ve- fantov, ki imajo doma mlado se- (Daje na 3. strani)

Polhodovana ameriška letala trdnjava, ki se je vrnila v svojo bazo v Angliji po napadu na Bremen.

Ivana Cankarja zdravje, bolezen in smrt

(K 25-letnici Cankarjeve smrti.)
Lojz Kraigher
(Se nadaljuje.)

V resnici pa je morda prav v tej svoji vojaški dobi živčno in telesno še bolj propadal. Če je umrl za jetiko, kakor deloma, poudarjam "deloma" ugotavlja bolniški list tedanje deželne bolnišnice v Ljubljani, potem je zelo verjetno, da si je nakopal kal boleznih prav v tej svoji vojaški dobi. Spominjam se, da je nekako med vojno—ne vem, katerega leta je bilo, na vsak način pa že po Judenburgu, bržkone celo šele 1. 1918—pritekel k meni in se potopil, da ga zbada v prsih. Vročine ni imel, kašljati ni, žila pa je bila precej pospešena. Takrat mi je dovolil, da sem ga za silo preiskal. Vendar nisem našel nobene organske napake ne na srcu, ne pljučih, ne na rebrih ni mreni. Zbadalo ga je na levi strani in bil sem kar potrjen v svoji domnevi, da gre za zlorabo nikotina, kofeina in alkohola in da izvira od živčne srčne motnje. Takrat mu je odleglo, zbadanje je prenehalo. A če sem ga opominjal, se mi je smejal v obraz in je vsakokrat zamehnil z roko: "Kaj me briga moje srce? Ono zase, jaz pa zase."

In je živilaril dalje, pač prav zares samo živilaril in nič ko živilaril. Bil je telesno v resnici že tako izčrpan, da za daljše delo, za daljši koncept sploh ni bil več sposoben. Za kakšen dan, za nekaj dni, za teden dni se je še opogumil in zbral svoje sile, da je napisal črtico ali novelo, podoba iz sanj. Pisal je dobre stvari, četudi kratke—bili so vsi med njimi. V načrtu pa je imel tudi daljša dela, novelistična in dramatična.

V zadnjih letih svojega življenja mi je večkrat omenil svoj načrt za veliko tragedijo "Starček". Če mi je govoril o drugih svojih daljših načrtih, mi je po navadi tudi kaj povedal o njih vsebini. Pri "Starču" pa je molčal o snovi in vsebini in pomembno—zdej šele se mi zdi tako, da je pomembno čakal. Takrat se tega še nisem prav zavedel. Videla sva se le tu in tam in še to bolj mimogrede; časi pa so bili tako resni, burni in napeti, da je imel človek že s svojimi skrbmi preveč opravka in da so ga drugače vsega prevzemala vprašanja vojne in politike, domače in svetovne. Imel sem skoraj vtis, da mi je omenjal "Starca" s skrito mislijo, potipati me kot zdravnika in izvedeti moje mnenje o tem, ali je telesno res že ostarelo ali še ne.

Ce bi bil takrat poznal njegovo novelo "Starček", ki je izšla že 1. 1911 v Slovenskem Narodu, bi mi bilo prišlo to njegovo tipanje prav gotovo do zavesti. Morda sem bil 1. 1911 novelo sploh prezrl, ali pa sem jo preletel tako zelo površno, da mi ni pustila nobenega sledu v spominu. Spoznal sem jo šele sedaj v njegovih zbranih spisih, kjer sem tudi izvedel, da je že 1. 1913 pisal svojemu bratu Karlu o načrtu za tragedijo "Starček". Mislil na ostarelost ga je torej mučila že 1. 1911. Skrbela pa ga je stvar že davno prej. L. 1906 je zapisal v "Jubileju" v "Kranjcih" o kobilici, da je "zgodaj postaran" pisal svojo drugo dramo. To dramo—"Za narodov blagor"—pa je napisal že 1. 1900. Komaj trideset let mu je bilo, do ga je v "Jubileju" že mučila misel na svojo zgodnjo postaranost. Svoje telesno razpoloženje in čustva—je iz 1. 1900 je šele v "Jubileju" strnil v besedo "zgodaj postaran". Da bi bil že tedaj, ko je pisal svojo drugo dramo, mislil na postaranost, to je skoraj neverjetno. Ob času, ko je pisal pesem svojega obupa "Nino"—1. 1906—pa ga je ta misel prav gotovo že hudo morila. In če sem pozneje kot zdravnik tehtal Cankarjevo telesnost, sem prihajal vedno iz nova do diagnoze, ki je bila—kakor vidimo—tudi njegova lastna razpoznavna: prezgodnja ostarelost, marasmus praecox.

Kako čudno se mi je zgodilo s tem njegovim "Starčem"! Ko sem imel tole svojo študijo že koncipirano, sem listal po Zbranih spisih in našel v 18. zvezku v zbirki "Moja njiva" na naslov "Starček". Ostrmel sem in šel

gledat, brat—in sem se čudil: Ali so to preroške sanje, ki jih je Ivan Cankar sanjal 1. 1911 in so se mu uresničile med vojno?—V noveli "Starček" piše: "Komaj je dobro ležal in še preden je bil upihnil luč, je začutil na levi strani rahlo bolečino, kakor da ga je bila zbadla bučica. Prestrašil se je in je položil dlan na prsi; srce je kluvalo enakomerno, ali kluvalo je močno, kakor da se je bilo vzdramilo v nočni tišini. Držal je roko mirno, poslušal je napeto in zdelo se mu je, da sliši čisto različno kluvanje srca. Kljuvanje je za hip prestalo, nato je udarilo dvakrat zapored hitreje in nenadoma je vdrgnil zbadla bučica."—Tu je opisal srčno zbadanje in nerednost (arythmijo) srčnega utripanja. Ko je pritekel med vojno k meni, ni imel arythmije, pač pa mnogo močnejše zbadanje. Vendar je podobnost položaja še očitnejša: tudi v noveli se je zatekel k "zdravniku, prijatelju". In popolnoma podobne odstavke, kakor ga imam v tej študiji, ima že on v noveli: "Prijatelj vidi prijatelja od dne do dne, od leta do leta, pozna ga že iz zgodnje mladosti. Zato se obraz nič ne spremeni, se ne stara, je v dvajsetem letu kakor v devetdesetem."

Očitno je, da je že prej, morda že večkrat prej doživel napade srčnega zbadanja, pospešene (tachycardijo) in nerednost srčnega utripanja. Bržkone je že večkrat obiskoval zdravnike prijatelje ali zdravnike starce, ki jim ni bil znan, kakor to opisuje v svoji noveli. In že v noveli govori o zastrupljenju s kofeinom, alkoholom in nikotinom. Tam vzklika: "Odkod in kdaj prežgodnja starost? Morda je tam za oglom, morda se daleč za gorami."—"S kakšno mero in po kakšni sodbi deli Bog starost mladost?"—Če ni v resnici sam doživel teh stvari, si jih je z umetniško intuicijo (navdahnjenjem) sijajno izmislil. Verjetneje pa je, da jih ni doživel samo enkrat, pač pa večkrat.

VI. "Hudodelec Jane" ... Po vsem, kar sem povedal in navedel, je skoraj ugotovljeno, da je vsa telesna neboljnost Ivana Cankarja izvirala iz ene same majhne živčne motnje, iz enureze, ki ga je kot dečka spravljala do samomorilnih misli. Tesna povezanost te slabosti s spolnim življenjem pa ga je ovirala in izpodjedala v mladeniški in moški dobi in ga prignala že s tridesetim letom do obupa nad svojo klavno telesnostjo. Pri starejši, zreli, poučeni ženski, ki ga je znala prijeti za roko in ga voditi kakor dečka, je še lahko premagal plahost in pomanjkanje vere v svojo moč. Njegovo hrepenenje pa je kipele k cvetu mladosti in lepote. Tu pa bi bil moral sam zamaševati povzdigovanje in obhajilo, a ga je izpodnašalo njegovo vse premočno čustvo telesne manjvrednosti. Tu se je zamahn boril s svojimi duševnimi ovirami—obupal je in se odrekel zdravju: življenju, mladosti in ljubezni.

V prvih letih njegovega umetniškega udejstvovanja mu je zadoščala zavest njegove velike ustvarjalne sile, da je to nesrečno živčno motnjo in z njo povezano malovernost v svojo telesno moč še nekako tlačil in odriival in svoj obup krotil. Ko pa je dorastel v moža in ko so dekleta, ki se jim je bližal, hoteli videti snubca v njem—in je tudi sam vedno čutil, da bi se moral odločiti za zakon, je zavest umetniške visokovrednosti polagoma izgubljala svojo odrešujočo moč—zatekati se je moral zmerom bolj pogosto k opojilom in mamilom, vera v lastno telesno moč in vrednost pa mu je vedno bolj propadala.

Se mlad študent je na Dunaju že nekako kar za trajno obvisel pri zapušeni materi in ženi gospe Albini Löfflerjevi, ki sama na sebi ni imela skoraj nobene ženske zapeljivosti in je bila kot ljubica komaj mogoča. A premagala je njegovo živčno motnjo in mu pomagala skrivati jo pred drugimi. Sprejela ga je pod svoje materinsko okrilje—on pa ji je bil hvaležen in kar otroško vdan. Ko se je pozneje oženil z njeno hčerko Stefko, je hvaležnost do matere prav gotovo še zelo povečala in množila

Filmska igralka Mauriel Kearney

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

stro, kakor jaz, pa se med seboj pregovarjamo, kdo ima najboljšo sestro; jaz seveda trdim, da je moja sestra najboljša izmed vseh."

Še par stavkov iz pisma, ki ga je pisal iz Severne Afrike 31. oktobra 1943:

Danes jutraj smo šli v cerkev, zdaj popoldne se pa pogovarjamo o posebnem kosilu, ki smo ga imeli. Dali so nam "chicken" in bilo je prav izvrstno, četudi je prišlo iz konzervne kante. Ob tem času bi bil zares rad doma in poslušal radio, kar igrajo razne football igre in jedel dobro domače nedeljsko kosilo, kakor sem ga še pred kakim letom.

"V skrbih sem, ker so nam povedali, da je veliko slučajev otroške paralize ravno okrog Chicaga. Upam, da me doma vse v redu. Tudi upam, da bom prej ali slej prejel pismo, ki ne bo tako staro, da bi iz njega ne mogel izvedeti nič takega, kar se zdaj godi tam."

Pvt. Fred Zelaznik, 36650959, A.P.O. 372, Co. K, 3rd Repl. Bn. c/o Postmaster, New York, N. Y.

Naj povem tudi, kaj piše Joe Habjan, katerega starši mr. in Mrs. Joseph Habjan živijo na 1211 Jackson St., North Chicago.

30. avg. 1943.—Dobil sem malo odmoru in sem se podal v sosednje mesto. Tam sem videl f r a n c o s k o govorečo filmsko predstavo, ki mi pa ni ugajala in je nisem razumel. Nato smo si pa s tovariši privoščili izvrstnega grozdja in melon, pa tudi malo sladoleza in torte, kar je oboje imelo jako čuden okus. Tili Arabci nam prav dobro računajo vsako trohlico. Imajo veliko vina, ki je silno močno. Pokusil sem ga, piti ga pa ne morem, ker bi se že po enem samem kozarcu gotovo ves svet začel vrteti pred očmi. Za vino mi sploh ni.

12. sept.—Danes sem prejel pismo od doma, ki je bilo odposlano 9. avgusta. Četudi sem ga prejel tako pozno, sem ga vendar prebral z največjim veseljem. Predstava na Weiss Fieldu je bila gotovo prav zanimiva, toda tukaj imamo toliko vsega, da ko pridem domov, prav gotovo ne bom hotel iti gledat nobene predstave, ki bi me spominjala na vojno. Nikar ne bode v skrbih zame. Počutim se dobro, hrane dobimo zadosti.

28. sept.—Zadnje dni smo bili na poti in smo končno prispeli v izredno krasno taborišče. Okoli je zelo lepa v vsakem oziru. Tudi kopališča imamo blizu. Vreme je še zadosti hladno in hrana izvrstna. Kaj boljše naj še človek pričakuje v Afriki? Potovanje v to taborišče je bilo za nas vse kaj prijetno. Vlaki so bili veliko boljše kakor na zadnjem potovanju. Tudi več prostosti smo imeli. To se pravi, smeli smo kupovati različno sadje od Arabcev, zamenjavati naše racije za britske C racije itd.

vse njegove druge duševne ovire.

(Dalje prihodnjik.)

Racije, ki jih dobimo, kadar smo na poti, so dobre, vendar čež nekaj dni se jih človek naveliča in bi imel rad kaj drugega. Tudi smo si kupili več jajc, ki smo jih nekaj spekli ali sprazili, nekaj pa skuhalih so imela še precej dober okus, sicer sem pa vedno bolj privajen na vse.

1. okt.—V tem taborišču sem se po naključju sestal s svojim starim prijateljem Fredom Zelaznikom. Pri umivanju sva se slučajno videla. Nekaj časa sva gledala drug drugega, ne vedoč, ali sanjava ali je resnica, potem pa sva zletela skupaj. Oba sva bila srečna. Včasih je ta svet zares neizrečeno majhen, največkrat je pa vse preveč velik. Tudi nam dajejo prav dobro hrano. Italijanski ujetniki so naši redni kuharji, zato nam ni treba nikoli opravljati kuhinjskega dela.

7. okt.—Bil bi že prej pisal, ko bi ne moral ... Kolikor bolj spoznavam Afriko, toliko manj mi ugaja, ker ... (V tem pismu je vojaški cenzor skoraj vse počrnil.)

12. okt.—Nimam prilike, da bi tolikokrat pisal, kakor bi rad, ker smo zelo zaposleni, na drugi strani mi pa ravno ta velika zaposlenost ugaja, ker tako čisto hitreje poteka. Kolikor bolj bomo izvežbani, toliko boljše bo, ko pride klic. Ko so me vzeli k vojakom, sem si mislil, da bodo na izgubi z menoj, zdaj se mi pa zdi, da ne bodo. Na marsikaj sem se že privadil in v marsikem oziru sem se spremenil in zdi se mi, da bom precej drugačen, kadar pridem spet domov, kakor bi mogel biti, ko bi ne bilo koristnih izkušenj pri vojaki. Zmeraj mislim na dom. Zavest, da domači čutijo z menoj, me dela srečnega.

3. nov.—Glede denarja nisem v stiskah, ker ni nobenega prostora, kjer bi ga mogel zapraviti, oziroma mi ni za to, da bi ga zapravil. Nikar mi ne pošiljajte kakšnega denarja, toda kaj svojevrstnega za želedeček pa bi se mi prav gotovo prileglo.

4. nov.—Vedno me sprašujete, v katerem afriškem pristanišču se nahajam. Več ne morem povedati, kakor to, da se nahajam v severni Afriki. Ni še dolgo, kar ste se vsi doma norevali iz mene, ker so mi fukali na kratko postrigli lase, četudi me niste nikoli videli, kako sem tedaj izgledal. Priznati moram, da so mi takrat porazili lase precej živo, toda zdaj so spet porasli in se spet kravljajo še lepše kakor prej. Poveljniki naše kompanije bi zopet rad, da bi se dali vsi na kratko ostriti, toda naj me kolkja brčne, če ga bom gledel tega ubogal. Ko bi kratki lasje kaj pomagali, da bi mi preje dobili vojno, bi si jih dal takoj samo na kratko ostriti, temveč prav do kože obriti, drugače pa ne. Zmeraj gledam na to, da sem opravljen kar najbolj lično in mogoče in mislim, da se mi to precej dobro posreči. Sicer pa ne vem, zakaj pišem danes ravno o laseh. Toda cela stran pisma za V-pošto je napolnjena in moram končati.

6. nov.—Zadnje čase sem začel precej redno dobivati pošto

od doma in radi tega se počutim veliko bližje vsem domačim. Zdej dobim pisma od doma v roke brez vsakih ovinkov, zato so novice veliko bolj zanimive. Po V-pošti dobim pismo v 10 dneh, po zračni pošti pa tudi približno v ravno istem času.

Pvt. J. P. Habjan, 36734260 Co. A Aiborne Nvg. Center A.P.O. 700, c/o Postmaster New York, N. Y.

Jennie Keber.

Ima službo za Petra Neelville. Mo.—Jesen smo imeli še dosti lepo, da smo farmarji lahko pospravili, kar smo pridelali. Dne 8. jan. so nam bogovi nametali še snega, tako da imamo sedaj zimo. Ampak mogoče ne bo huda.

Ko čitam Prosveto, ki je še najboljši list za nas starejše, vidim v nji dosti lepega. Veliko je pa tudi sitnih ljudi, ki nekaj čakajo, kar bi ne bilo treba. Uredniku delajo samo zgafo. V Prosveti sem tudi čital, kako bi se kraljiček Peter rad preselil iz Kaira na svoj stolček v Jugoslavijo, ampak tam ga ne marajo. Sploh ga menda neče nobena država.

Ko sem leta 1905 živel v Milwaukee, je bil tam neki Miha, ki ga ni marala vzeti na hrano že nobena gospodinja, ker je bil siten za pet drugih. Delal je stalno in tudi še dobro zaslužil. V jeseni omenjenega leta ga je pa zmanjkalo in odšel je v Cleveland.

Tako nekako bo menda tudi s kraljem Petrom. Ko je bil v Ameriki, so listi pisali, da bi ga rad Ford vzel v službo, ampak mu menda delo smrdi.

Sedaj, ko so me zapustili vsi trije sinovi in sem sam ostal doma za delo, je šlo vse najboljše od hiše. Ne vem, kako bo letos z delom na kmetiji. Tistega Petra bi takoj vzel na farmo in bi mu že pokazal, kako turška paprika cvete. Ker je tukaj tudi dober zrak, bi kmalu pozabili na tisto krono.

Jakob Lipovšek.

Da se bomo bolje razumeli ...

Luxerna. Pa.—"V Ameriki je do danes le politična demokracija, ekonomske in socialne še ni. Kapitalizem, ki vodi ameriško ekonomijo, ni demokracija. Brat Vratarič meša oboje v enem klobuku, kar je zavajanje."—Tako pravi brat Molek in nadalje vprašuje: "Čemu pa so ameriški kapitalisti v konfliktu z Rooseveltom, če je oboje eno in isto?"

Baš zato so v konfliktu, ker kapitalizem vodi ameriško ekonomsko in socialno demokracijo in ne bomo je imeli toliko časa, dokler bo obstal gospodarski sistem izkoriščanja. Vsi ameriški kapitalisti niso v konfliktu z Rooseveltom; on je član stranke, ki se imenuje demokratska in katere predstavlja dober del kapitalistov, ki jim načeluje Roosevelt; on je njihov progresivni predstavnik in zato mu nekateri nasprotujejo, kakor ga podpirajo nekateri od druge kapitalistične stranke. Delavci podpirajo Roosevelta ne zato, ker

on zagovarja ekonomsko in socialno demokracijo, temveč zato, ker je on edini napredni predstavnik kapitalistične ekonomije in danes nimajo drugega izhoda. Kadar mi govorimo o principih demokracije, mislimo politično, ekonomsko in socialno demokracijo, v kateri ne bo mesta za izkoriščevalce in v kateri bodo industrije proizvajale za potrebo, ne za profit (pravilno, ur.)

Take demokracije pa Roosevelt do danes še ne zagovarja in ne verjamem, da bo. Baš te dni Roosevelt priporoča "labor draft," kar je reakcionarno in ne progresivno.

Urednik dalje pravi, da se ni nikdar navduševal za Miha, čaka, tudi takrat ne, ko so hrvatski komunisti hodili klanjat kralju Petru v New York in ko so prodajali njegovo sliko. Prosim, brat Molek, kaj ima to prodajanje slike in klanjanje opraviti z mano in drugimi člani SNPJ, ki smo se rodili kot Hrvatje? Taki očitki, ki lahko lete na nedolžne, so šovinizem. Če ti s tem misliš, da je Vratarič komunist; po vsej odprti, da se bomo razumeli. Jaz se še nisem klanjal kralju Petru in nikjer še ni zapisano, da odobravam klanjanje drugih. (Konstatiram, da nisem mislil brata Vratariča. Kolikor mi je znano, se brat Vratarič še ni klanjal nikomur. Urednik.)

Kdo je Tito? Nekateri mislijo, da podpiranje partizanov zavisi od vprašanja, kdo je Tito.

Zame je bolj važno, kaj partizani delajo, kaj so obljubili delavcem bodoče federativne Jugoslavije in če so pogoj, da bodo izpolnili svoje obljube. Kolikor mi je do danes znano, imajo zaupanje delavcev v kraljih, kjer se nahajajo, zato so postali močni, tako misli, da tudi Churchill in Roosevelt priznavata njihovo moč in jih Anglija zalaga s potrebnim materialom. Delavcem bodoče federativne Jugoslavije (kakor si mi zamisljamo program Sansa) so obljubili svobodno volitve po principu demokracije, zaradi tega so vredni podpore vseh Jugoslovancev v Ameriki brez ozira, če jih vodi drug Tito ali Scheidemann.

Tito je komunist, pravi Molek (to pravi tudi Adamič, ur.) in Barbič ga podpira. Oba trdita, da sta socialisti. V newyorškem New Leadru, glasilu zmernih socialistov, kakor jih naziva urednik, pa čitam pod naslovom "Capital Comment," pod katerim je podpisan Jonathan Stout, z dne 6. novembra 1943 sledečo:

"REVEALING THE NAME OF TITO. Incidentally, the mystery concerning the so-called Tito, Communist leader of the Yugoslavian Partisans, is beginning to unfold.

Louis Adamič, Tito's spokesman in this country, gave his patron's name as Josip Brozovich. The ovich ending is supposed to give an authentic Yugoslavian ring. But before Adamič took on the publicity job, the name was used as Broz which was his "party" name and presumably lacked that authentic accent. It now develops that Broz is not his real name, either. The real monicker appears to be Camillo Horvath. And he isn't a Yugoslavian. He's a Hungarian Communist. And the Tito name is a fabrication composed of the initials of a Balkan terrorist organization called Tajna Internacionalna Teroristica Organizacija, which means Secret International Terrorist Organization. This was organization with which Ante Pavelich, Croatian fascist and quisling, has been connected in his terrorist activities."

Tako pišejo "zmerni" socialisti. Prosim vas, socialisti, sporazumite se med seboj, kdo je Tito, komunist ali fašistični terorist. Oboje ne more biti. To, kar New Leader piše o Titu, diši po propagandi agencije kralja Petra. Da me kdo ne bo razumel napačno, želim tukaj povedati, da jaz ne mečem vseh socialistov v en klobuk; dosti socialistov je, s katerimi se strinjam in s Proletarčevim dopisnikom vred podpisem njihove izjave. (Da bo brat Vratarič bolj vesel, izjavlja urednik, da se tudi on ne strinja z omenjenim poročilom v New Leadru. Ur.)

V Prosveti z dne 7. januarja je urednik prinesel članek Irvinga Pflauma iz Chicago Daily Timesa, v katerem se člankar pritožuje, da nepristranskemu poročevalcu ni dovoljeno v Jugoslavijo in zaradi tega ni mogoče izvedeti resnice o stanju v Jugoslaviji. Članek se dalje glasi: "Ako je to, kar se dogaja glede Jugoslavije, merilo za podobne dogodke v drugih deželah, je to zelo nevarno merilo ali precedent." Nadalje: "Ako so partizani (v Jugoslaviji) tako številni in močni, kakor poročajo zavestniški propagandisti, tedaj ne bi smelo biti nobenega razloga in nobenih težav za odhod izbranih častniških poročevalcev." Brat urednik pa dostavlja: "Docela se strinjamo z njim. I. M." — Se "strinjamo" pomeni množino. Rad bi vedel, če je to urednik zapisal v imenu članstva ali v svojem imenu. (Navada je železna srca! Ne boj se, brate Vratarič, da urednik piše v tvojem imenu! Ur.)

Razumljivo je, da vsi oni, ki se ne strinjajo s partizani, bodo iskali nepristranskih poročil. Ko je gl. odbor sprejel znano izjavo, smo mislili, da ima kralj Peter aktivne agente v Londonu in Ameriki in da je propaganda za jugoslovansko vlado in monarhijo dovolj močna, tako da lahko dobi velik vpliv pri vlada mednarodne Anglije in Amerike. Na ta način bi bil kralju Petru zagotovljen povratak v Jugoslavijo, česar, mislim, ne želi velika večina naroda v Jugoslaviji, niti med ameriški Jugoslovanci. Yes, takrat je bilo vprašanje, da dobimo več informacij o partizanih iz katerega koli vira. Urednik nam je vedno govoril, da zanesljivih informacij ni.

Well, zdaj ko so se partizani dvignili v močni grupi, da so jih morali priznati njihovi največji sovražniki kot bojovnike proti fašizmu, je drugačna pesem. Danes pravijo nasprotniki partizanov, da tudi zavestniki pomagajo pri propagandi nerresnice v prid partizanom.

Frank Vratarič.

Republikanski fašisti zapuščajo Rim

Madrid, Španija, 17. jan. — Poročila iz krajev ob italijanski meji pravijo, da je po nacistih kontrolirana administracija republikanskih fašistov naznanila, da Rim ni več njen sedež. Več članov te administracije in drugih uradnikov je zapustilo Rim in odpotovalo v severno Italijo.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNJA JEDNOTA

Izda svoje publikacije in še posebno list Prosveta se koristi, ter potrdno agitacije svojih družtev in članstva in se propagando svojih idej. Nihče pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopisi in naznanila drugih podpornih organizacij in njih družtev ne se ne pošiljajo listu Prosveta.

To ni "fair play" — — —

GUSARJI

(Les Filibustiers des Mers)

CLAUDE FARRERE

Poslovenil F. J.-e

(Se nadaljuje.)

O, še dolgo časa ne! Potrpečljivost pa ni naš najmočnejša stran naše Juane!

Njeno razpoloženje je zato od dne do dne čmernejše, in ne brez vzroka. Tomaž, ki je že sam trpel ves čas pod to zavestjo, vidi sedaj, kako trpi tudi njegova ljubeča, ter postaja zato tudi sam vedno slabše razpoložen. Kakor je ljubezen popreje med njima napravila občevanje pristržno in ljubeznivo, tako se sedaj pojavlja nagnjenje do vedno česčih prepričkov in kregov. Zopet sta se pričela tikati ... in ne iz goreče ljubezni ... Sicer se njuna ljubezen ni ohladila. Stalno zmagujoča strast, močnejša ko vsak srd, ju vedno iznova goni v objem, in dogajalo se je, da sta se sredi najhujšega prepira sladostno objela. Pa ta besneča in prepirljiva ljubezen, ki je izbruhnila od časa do časa, se je sicer še smela imenovati z imenom strasti, da, celo besne strasti, ni pa imela nobene skupnosti več s pravo ljubeznijo.

Prošel je april, potem maj, potem junij, oba svetla in jasna, potem juli in avgust, čijih svinčena vročina je težila na celim mestu in njega prebivalcih, na moških, ženskah in deci ter celo na stražnih psih pred maloneškimi pristanišči in skladišči. Le Juana je ostala sveža, ker jo je njeno tropično pokoljenje branilo. Ko je vsaka bretonska koža znojila cele potoke znoja in se pekla na soncu, kakor puran, ki ga peče na ognju iz lesa trte, je bilo Juani, sedaj nekaj časa zopet ljubeznivi in krotki, najprijetnejše, če je mogla živeti kolikor mogoče slečna in leno polegati pod žarki opoldanskega sonca, ki ji ni bilo nikdar dovolj toplo in dovolj jarko.

Toda na to poletno veselje je sledila jesen, ki je prinášala seboj, kakor po navadi, dež, oblake, megle, hlad. Ko so Juani ropotala po oknih prva zrna toče, je postala takoj zopet čemerna, skoraj ravno tako naglo, kakor je zunanjo modro nebo potemnilo. Tomaž je pričel pobegavati pred njenimi izbruhli besa, in se je podajal na samotne sprehode na obzidje, kakor je delal takrat, ko Saint Malo še ni imel nobene vednosti, da stanuje v njegovem obzidju ta jeziorita devica. Oh, ti časi se več ne povrnejo!

V drugi polovici oktobra sreča Tomaž na enem svojih takih sprehodov Ludvika Guenoleja, ki se tudi sprehaja. Bilo je nedaleč od stolpa Naše ljube Gospe, na malem obzidju vzdolž srednjega okopa, nasproti obali, ki se imenuje "Pri dobri pomoči" in kjer pokopavajo razne morilce, tatove in druge zločince. Tomaž raztreseno ogleduje ta žalostni kraj, zato niti ne zapazi, da prihaja Ludvik, ki pristržno pozdravi svojega nekdanjega in sedaj slučajno najdenega kapitana in prijatelja in ga objame. Vkljub vsem dogodkom je namreč Ludvik zvesto in v prijateljski ljubezni udan Tomažu, pa naj pride karkoli, in tudi Tomaž je Ludviku udan na isti način.

Sicer se Tomaž in Ludvik često vidita, kajti Ludvik je med vsemi Malonezi edini, ki se ne briga za javno mnenje, in ki vkljub govorjenju obiskuje hišo v Ulici Plešče mačke. Za ta korak pa je že potreben precejšen pogum, kajti če se tudi Ludvik ne briga za opravljanje svojih ljubih someščanov, se pa zato boji hudiča ko živega vraga in zato trepetja pred vsemi njegovimi zankami in pastmi. Bil je namreč prepričan, da če tako često obiskuje hišo bitja, ki je več ko sumljivo, in ki že daleč diši po grmadi, kakor Juana, da spravljaš torej takrat svojo dušo prav zelo v nevarnost, še bolj pa, če si ogleduješ to bitje z blizu ali če

se celo z njim razgovarjaš, čemur se pač on ne more ogniti.

Če se pa tudi Ludvik izpostavlja tej največji opasnosti — vedno se je priporočal za pomoč vsem svetnikom in svetnicam v nebesih — si vendar ni mogel kaj, da ne bi prihajal v pomoč svojemu bratu, čigar duša se od dne do dne bolj pogreza v pogubljenje.

Sedaj se razgovarjata Tomaž in Ludvik. Pri tem se naslanjata na prsbran obzidja in gledata ven na morje, ki se peni v dolgih valovih. Na zimskem nebu se preganjajo sivi oblaki.

"Sedaj ne bo več dolgo, pa prične velika zima," pravi Ludvik Guenole, ki prične govoriti o vremenu, kakor se to dogaja često za uvod v najvažnejši razgovor.

"Že mogoče," odgovori Tomaž in globoko zavzdihne. Potem pa hoče ta vzdih Ludviku opravičiti in nadaljuje: "Saj veš, takšne temne in sive dni se mi neznansko toži po naših nekdanjih sijajnih in solčnih časih in po onem vročem soncu v Antihah, ki je pri svojem zatonu vedno prelivalo morje in obzorje kakor s krvjo ..."

Ludvik razpne roke in pogleda v znak, da se dobro spominja vsega tega. Ne odgovori pa ničesar. Tomaž mora torej sam nadaljevati. Zato pravi:

"Da, da," kakor da si odgovarja sam, "saj je tudi prav razumljivo, da se ona ne more navaditi na naše sirovo podnebje, kjer je vse tako drugačno ko v njeni domovini, vse trše in bolj megleno ..."

Juane ni omenil z imenom. Toda jasno je, da ga Ludvik ne more napačno razumeti. Vkljub temu pa ne odgovori, marveč molči, kakor popreje. Zato umolkne sedaj tudi Tomaž in podpre svojo brado z dlanjo, kakor da hoče povedati nekaj važnega, pa ne ve prav, kako naj začne ...

Končno spregovori:

"Prej ali slej itak moram tja doli ... Za fanta iz Saint Maloa, ki ni še niti trideset let star, ni to življenje med štirimi stenami, pa če so te stene še tako razkošne in lepe ... Saj se kar skisam med njimi ..."

Pretresen se Ludvik nasloni na obzidje in pogleda Tomažu v oči:

"Torej hočeš zopet na morje, na korzarstvo?" in v glasu se zdi, kakor da se trese.

"Da," zabepeta Tomaž stih.

Zares, to je njegova namera. Juana hoče tako. Njej že preseda zaničevanje teh omejenih maloneških meščank, tudi strogost maloneškega podnebja ji ne prija. Obeh se hoče znebiti in čim prej mogoče hoče zapustiti takšno domovino, ki jo v dnu svojega srca sovraži.

Volja Juane je ukaz Tomažu. Kako pa naj bi tudi bilo drugače.

On sam nima druge želje in nobene močnejše, ko da vidi zopet oni dražestni smehljaj na purpurnih ustnih svojega dekleta, in da vedno iznova utrže cvet in sad s teh ust, na katerih je vse njegovo življenje, in ki cveto menda res le pod onim razkošnim, tropičnim, vročim soncem ... Ti strastno sonce, ki daš tudi drugim ne manj vročim cvetom, da se odpro, kakor cvet andaluzijske granatne jablane, ali pomorski cvet korale ...

"Tu živeči več ne morem," odkrito nadaljuje Tomaž. "Oj, brate Ludvik! Spomni se na naše podjetne vožnje ona leta, na vse te lepe čase skitanja, borbe in plena, spomni se na našo takratno svobodo, ki je tako velika, tako brezmejna, da niti kralj na svojem tronu in s svojim žezlom ni pol tako svoboden, kakor smo bili mi! ..."

(Dalje prihodnjik.)

THREE MEN ON A DONKEY

NO MATTER WHERE Yanks are, they manage to find some way of amusing themselves. A Fifth Army trio in Italy plays jockey on a donkey behind the front lines. The animal seems disillusioned about it all and would like a new freedom—complete freedom from work.

peklu. Obstala jim je, naga, vztrepetalo je njih telo ... Iz črne teme pa jim je nekdo pokazal krih, njegov vonj jih je premagal in prestopili so prag mrkih zidov.

Zabrnili so stroji, jermeni so udarjali ob jeklena kolesa, v taktu so se pripogibali ljudje. Ena ... dve ... ena ... dve ... brez prestanka od jutra do opoldne in od ene do večera vsak dan do nedelje. Železni velika ni se dvigajo, padajo, sikajo, tulijo, požirajo ljudem zdravje in moč. Silni in močni so prišli v tovarno, tekmeči hrastom v gozdu, pa jih pogled sedaj, upadla so jim lica, pripognila so se telesa in kmalu se bodo zgrudili k tlom ... Stroji bodo brneli naprej.

Se nespočiti prihajajo ljudje v tovarno. Nad dve sto jih požoro temna vrata vsak dan, nad štiri sto rok pritegnejo k sebi stroji, da jim strežejo, ko v enakomernem tempu opravljajo delo. In delavci jim strežejo, kot bi ne bili ljudje, kot bi bili sami del jeklenih maslin. Hitreje se zavrtje kolesa, hitreje se pripogibajo telesa; ena ... dve ... tri ... ena ... dve ... tri ... kot jim veli stroj. Pa pride ukaz:

"Se hitreje naj se zavrtje stroji, do sobote potrebujemo deset vagonov blaga. Več premoga dajte maslini ..."

In so ga dali. S podvojenim tempom je zabrenčal stroj, s podvojenim tempom so mu stregle roke; premoga pa jim niso dali nič več. Človeška mašina je prekosila jekleno.

In vendar niso masina. V njih zamazanih telesih grebe duša. O gozdu sanja, o temnem in mračnem kralju, zlatih polj se ji hoče, zlate prostosti. O, tam ni tako tesno, tam ni pre-

"Jaz bom pustil in šel v gozd. Lepše je tam."

"Lepše ..."

Oči se zasvetijo.

"Tudi na polju je lepše in v senožetih, povsod je lepše kakor tu."

"Lepše, a kruha ni za vse."

"Ni ga ..."

Oči ugasnejo, medla senca pade čez obraze. Stroji brenče, telesa smrde od potu, ki se meša s prahom.

"Tu je kruh."

"Je ..."

Trpkost se nasmehnejo usta. Nekdo odpre okno in svež veter zapihlja v tovarno. Oči zopet zablišče in hite ven, preko hiš do temnega hriba, odkoder prihaja smolnat vonj.

"Zvečer pojdem v gozd."

"Tudi jaz, po drva, danes bo mesečna noč."

"A jaz za vedno, sem se že dogovoril s Korunom, gozdarjem. Spet homo podirali hoje."

Nevoščljivo so ga pogledali tovariši. Pa se oglasi Petanov:

"Tudi jaz pojdem, h Gašperju grem za hlapca."

"Neumnost, čez dva tedna se bosta vrnila."

Vsi se ozro v kot, od koder je prihajal glas. Starec pa se je sklonil, da postreže stroju, ob katerem je bil vprežen le on. Nihče drug ni znal delati ob tem stroju, zato je bil starec najbolje plačan. Ni bil tu doma, pa tudi pravil ni nikomur, kje je njegov dom.

"Neumnost," je ponovil, ko se je vzravnal. "Kogar prime stroj, tega ne pusti od sebe, je že tako. Čez dva tedna se bosta vrnila." Stroji so brneli, jermena so

udarjala ob jeklena kolesa, v taktu so se gibala telesa — žveče masine. Duše pa so greble v njih.

Tam je polje in zadaj je gozd ... na travniku sušijo seno ... To je bilo kopnenje prvega rodu, ki je komaj prišel od zelenih leh in dehtečih senožeti. Drugi rod jih ni poznal, znano mu je bila le pesem masin in žvigačnega jermenja. Ta rod je zasajal nove sanje, ki so govorile o lepšem življenju, in v to so se mešale sanje zelenih logov in temnih gozdov, ki so jih prišli našli s seboj novi priselci v vasi.

(Dalje prihodnjik.)

Razni mali oglasi

POTREBUJEMO DELAVCE za izdelavo gradbo, riveterje, heaterje, ter pomagalec in navadne delavce. Henry E. Grempp Co., 2864 E. 95th Street.

VICTORY VERSES

DO YOU REMEMBER? DO YOU SLOW DOWN? STRIKE AUTOMOBILES WITH A THUMB-NAIL KNIFE. DON'T YOU DO SUCH CLUMSY THINGS! — DO BETTER! YOU PUT OUT THAT MATCH!

NATIONAL SAFETY COUNCIL

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, visticnice, časnik, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, čelmskem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerno, unikatno delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2857-59 SO. LAWNDALE AVENUE
TELEFON ROCKWELL 4804

Tam se dobe na željo tudi vsa ustnena pojasnila
CHICAGO, ILL.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ena družina k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enake, za člane ali nečlane \$0.50 za eno leto naročnine. Kar pa člane še plačujejo pri anketnem \$1.50 za študij, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vstopa, reči, da je list predrag za člane S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini potrebno, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J., ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotična družina, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naminiti upravnistvu lista, in obenem doplačati dotično vstopno listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnistvo izkiniti datum za to vstopno naročnino.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. dršave in Kanado \$0.50	Za Chicago in okolico je \$0.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 4.00
2 tednika in 3.00	2 tednika in 3.00
3 tednike in 2.00	3 tednike in 2.00
4 tednike in 1.50	4 tednike in 1.50
5 tednikov in 1.00	5 tednikov in 1.00

Za Evropo je \$0.50

Ispešite spodnji kupon, priložite potrebno vstopno denarja ali Money Order v plenu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, S.N.P.J.
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priložite polnjam naročnino za list Prosveto vstop \$

1. Ime _____ Čl. družine št. _____

Weslov _____

Ustavite tednik in ga priplajte k moji naročnini od sledenih članov moje družine:

2. _____ Čl. družine št. _____

3. _____ Čl. družine št. _____

4. _____ Čl. družine št. _____

5. _____ Čl. družine št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

Sirene tulijo ...

A. Roimanc

"Preklete sonce, kako žge v obraz!"

Prekleti je sonce, ki je premočno gredo njegovo prepoteno telo, pljunil je v roke in stopil za konjema, ki sta napela kite, da se je pluzno železo zarilo v razgredoč grud. Prah se je kadil iz zemlje, proti nebu je puhtela vročina.

To je bilo včeraj.

Danes se na tem mestu čuje drugačna kletev.

"Prekleti stroj, na, požri moje telo, ko si že požrl mojo mladost."

"Dajte nam zraka, spustite sonca v to prekletno temo."

Človeku se zazdi, kot bi čul suh kašelj med peklnskim šumenjem v tovarni.

A stroj brni, skozi zamazana okna pada siva svetloba. In vendar nje zunaj sonce.

Kar čez noč so zrastle v dolini tovarne. Včeraj je še tukaj valovilo zlato morje, ozri si se vanj, pa se ti je zabliščalo v očeh suho zlato žarečega žita.

Nad njim si v zraku začul pesem, da ti je zavrisnalo srce. Med žitom pa so se upogibala telesa kmetov in kmetic. Stopil si bliže, pa si videl, da jim žare lica, da se jim blešče oči. Nekje v daljavi se je oglasila pesem:

"Polje, kdo bo tebe ljubil ..."

In vse se je potapljalo v brezmejni svetlobi, ki je lila izpod neba.

To je bilo včeraj. Danes se nad sivimi zidovi vali proti nebu premogov dim in

sonce medlo brli na zakaženem nebu.

Z zelenih leh in polj, iz temnih gozdov so prihajali ljudje v tovarne. Okorne so jim bile stopinje, nezaupni njih pogledi, ko so uzrli sive zidove pred seboj. Za hrbtom jim je pel gozd veličastno pesem in še jih je spremljal vonj ajde in zemlje, pred njimi pa je zavrisnala sirena, da so jim oglukela ušesa, in zadišalo je okrog po žveplu in

YOUR DOLLARS AND WHAT THEY BUY			
YOU START WITH \$100	THEY REMOTE THIS DATE TO - 1	THEY REMOTE THIS DATE TO - 2	YOUR DOLLARS THEN BUY
1939	→	→	→
1940	→	→	→
1941	→	→	→
1942	→	→	→
1943	→	→	→
1944	→	→	→

Ameriški družinski koledar LET 1944

Vsebuje nad trideset povesti, zgodovinskih spisov o naših ljudeh in naselbinah, člankov ter pesmi. Dalje okrog 50 slik, koledarske in razne druge podatke.

240 STRANI TRDA VEZBA CENA \$1.00

Nikjer ne dobite za to vstopno več gradiva, ne tako dobre slovenske knjige, kakor je Ameriški družinski koledar.

Naročila sprejema

PROLETAREC

2301 So. Lawndale Ave.,
Chicago 23, Ill.